

“Залуус Эрүүл Мэнд Төв” ТББ, “Сэтгэл зүйн мэдрэмж” ТББ
“Хүний эрх, Залуучууд Эрүүл мэндийг Дэмжих төв” ТББ,
“Өөдрөг амьдрал” ТББ, “Шинэ Өөдрөг амьдрал” ТББ,
“Монголын Гэр Бүлийн Сайн Сайхны Нийгэмлэг”,
“Хамтдаа төв” ТББ,

НҮБ-ЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ЗӨВЛӨЛ

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ЭЭЛЖИТ ДҮГНЭЛТ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ (UPR)

22-р хуралдаан

(4,5-р сар, 2015)

МОНГОЛ УЛС

МЭДЭЭЛЭЛ:

ХДХВ, ДОХ-той хүмүүсийн эсрэг ялгаварлан гадуурхалт

Харилцах хаяг:

zaluus_eruulmend@yahoo.com

Улаанбаатар, 2014 оны 9-р сар

ТОВЧИЛСОН ҮГС

Хүний дархлал хомсдлын вирус	ХДХВ
Дархлалын олдмол хомсдол	ДОХ
Бэлгийн замаар дамжих халдвар	БЗДХ
Сайн дурын зөвлөгөө, шинжилгээ	СДЗШ
Төрийн бус байгууллага	ТББ
Нэгдсэн үндэстний байгууллага	НҮБ
Монголын Гэр Бүлийн Сайн Сайхны Нийгэмлэг	МГБССН
Залуус Эрүүл Мэнд Төв	ЗЭМТ
Улсын Их Хурал	УИХ
Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв	ХӨСҮТ
ДОХ-ын Үндэсний хороо	ДҮХ
Дэлхийн ДОХ-ын эсрэг өдөр	ДДОХЭӨ

МЭДЭЭЛЭЛ БЭЛТГЭХ, ЗӨВЛӨЛДӨХ ҮЙЛ ЯВЦ

1. ХДХВ, ДОХ-той хүмүүсийн эрхийн хүрээнд өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг үнэлэх зорилгоор ЗЭМТөв, Хамтдаа төв, Хүний эрх залуучуудын Эрүүл мэндийг Дэмжих төв, Өөдрөг амьдрал, Шинэ Өөдрөг амьдрал МГБССН, Сэтгэл зүйн мэдрэмж ТББ-ууд хамтран төрийн байгууллагын асуудал хариуцсан мэргэжилтнүүд, шийдвэр гаргагч нар болон ХДХВ-ийн халдвартай амьдарч байгаа хүмүүсийн төлөөллүүдтэй ганцаарчилсан уулзалт, зөвлөлдөх уулзалт зохион байгуулах хэлбэрээр мэдээлэл цуглуулсан болно. Мөн Хүний эрхийн ТББ-уудын Форумын хуралдаанаар хэлэлцүүлж¹, цахим хэлбэрээр санал авах ажлыг зохион байгууллаа.

ОЛОЛТТОЙ ТАЛ

2. УИХ-аас Хүний дархлал хомсдлын вирусын халдвар, дархлалын олдмол хомсдлоос сэргийлэх тухай хуулийг 2012 онд шинэчлэн найруулж баталсан.
3. 2011 онд батлагдсан Эрүүл мэндийн тухай хуулинд “хүн амд эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг ялгаварлан гадуурхахгүйгээр үзүүлэх бодлого баримтлана²” гэж заасан.
4. Шинээр боловсруулж буй Гэмт хэргийн тухай хуулийн төсөлд “ялгаварлан гадуурхахыг гэмт хэрэгт тооцсон”.
5. Шинээр боловсруулж буй хөдөлмөрийн тухай хуульд ялгаварлан гадуурхалтын шууд болон шууд бус хэлбэрийг хориглохоор тусгасан.
6. Монгол улсын Засгийн газраас ХДХВ, ДОХ, БЗДХ-аас сэргийлэх үндэсний стратеги төлөвлөгөөг 2010-2015 онд хэрэгжүүлэхээр баталж, 2013 оны 5 дугаар сард дунд хугацааны үнэлгээ хийж, тайлан гаргасан.
7. Монгол Улсын хэмжээнд СДЗШ төвүүдийг олон талын оролцоотойгоор хүртээмжтэй байгуулах алхам хийгдэж, эмч эмнэлгийн ажилтнуудыг сургалтанд хамруулсан.

¹Хүний эрхийн ТББ-уудын Форум 2014 оны 8-р сарын 22, 9-р сарын 3-ны өдөр хуралдаж НҮБ-ын ХЭЗ-д илгээх ТББ-уудын мэдээллийг хэлэлцсэн болно.

²Эрүүл мэндийн тухай хууль, 2011 он, 4-р зүйл. Эрүүл мэндийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, үндсэн зарчим, 4.1.2

ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

86.5 МЕКСИК: ХДХВ, ДОХ-той хүмүүсийг оролцуулсан бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалтыг хориглох, урьдчилан сэргийлэх, шийтгэх болон устгах чиглэлээр холбогдох хууль тогтоомж, үр дүнтэй арга хэмжээг нэн даруй авах

8. Энэхүү зөвлөмжийн хүрээнд авч үзэхэд Хүний дархлал хомсдлын вирусын халдвар, дархлалын олдмол хомсдлоос сэргийлэх тухай хууль, Эрүүл мэндийн тухай хууль болон бусад эрх зүйн баримт бичгийг батлан хэрэгжүүлж байгаа боловч хэрэгжүүлэх бодлого зохицуулалт, хяналтын механизм хангалтгүй, төсөв хөрөнгийг хүрэлцээтэй хуваарилдаггүй, зарцуулалтад тавих хяналт сул байсаар байна. Хүний эрхийг хангасан, харж үзсэн Хүний дархлал хомсдлын вирусын халдвар, дархлалын олдмол хомсдлоос сэргийлэх тухай хууль хэдий батлагдсан сайн талттай ч хуулийн хэрэгжилт байхгүй хуулинд зааснаар ХДХВ, ДОХ-ын асуудалд анхаарлаа хандуулах Үндэсний хороо байгуулагдаж тус хороо нь хуулийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих, бүх талуудын уялдааг хангах байсан ч одоогоор ямар хэрэгжилт байхгүй, хэнч тоодоггүй мэддэггүй хий хоосон хууль байсаар байгаа. ХДХВ, ДОХ-ын халдвартай хүмүүсийн эрхийг хангах, хамгаалах чиглэлээр бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллагуудын үйлчилгээ үзүүлэгчид, удирдлагын ойлголт хандлага сул, мэдээлэл хангалтгүй, энэ чиглэлээр ажилладаг боловсон хүчний мэдлэг ур чадвар харилцан адилгүй, тогтвор суурьшилтай ажилладаггүй зэргээс шалтгаалан хууль ХАНГАЛТТАЙ САЙН ХЭРЭГЖИХГҮЙ байна” хэмээн үзэж байна. Эдгээр асуудлуудыг дараах баримтаас харж болно.

Баримт 1: Намайг Д гэдэг. Би ажил хийдэг байсан. Нэг удаа ажил дээр эмч нар шинжилгээ авахаар ирэхэд нь шинжилгээ өгвөл халдвартай гэдгийг маань мэдчихээд хамт олны зүгээс намайг гадуурхах хандлага гаргах байх гэж айсандаа ажлаасаа өөрөө гарсан. Энэ явдал 5 жилийн өмнө болсон ч ажлаасаа гарсандаа одоог хүртэл харамсаж явдаг. Эмэнд орсны дараа дагалдах харшил өгөөд эмч дээр очтол миний очсон эмч ямар эмчилгээ хийхийг мэдэхгүй байсан. Эмч нар их муухай харьцаатай, бидэнтэй хүн биш юм шиг харьцах байдал их гардаг. Дараагийн эм авах хугацаа болоод эмээ авах гээд очиход өөрөө хувиасаа өгч байгаа юм шиг хандаж эм үлдсэн бол заавал авчирч үзүүлж тоолуулчихаад дараагийн эмээ ав гэж хэлээд өгөхгүй дахин дахин чирэгдэл учруулдаг.

Мэдээллийн эх сурвалж: ХДХВ-ийн халдвартай амьдарч буй залуугийн ярилцлагаас...

Баримт 2: 2010 онд Иргэн Э-ийн амь насыг хэрцгийгээр хөнөөсөн хэрэг гарсан бөгөөд тус хэргийг иргэн ... үйлдсэн нь тогтоогдсон байдаг. Чингэлтэй дүүргийн шүүхээс хэрэгтэнд 5 жилийн ялаар шийтгэсэн байдаг. Хохирогчийн гэр бүлийн хүн гомдолтой байгаа бөгөөд давж заалдах хүсэлтэй байдаг ч Хохирогч Э нь ХДХВ-ийн халдвартай байсныг хамаатан, ах дүү нар нь мэдэх вий гэдгээс эмээж хэргийг хэвээр үлдээсэн. *Мэдээллийн эх сурвалж: ХДХВ-ийн халдвартай амьдарч буй залуугийн ярилцлагаас...*

9. ХДХВ, ДОХ-ын халдвараас урьдчилан сэргийлэх, мэдээлэл сурталчилгаа хийх талаар эрүүл мэндийн бүх шатны байгууллагуудад төсөв хөрөнгө хуваарилж, үндэсний хэмжээний уулзалт, семинар, зохион байгуулж, зөвлөмж гаргадаг ч түүний хэрэгжилтийг хангуулах, хяналт тавих ажил бүх шатанд жигд хийгддэггүй болох нь хөдөө орон нутагт төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх явцад ажиглагддаг. Жил бүрийн 12-р сарын 1-нд ХДХВ, ДОХ-ын эсрэг олон улсын өдрийг тохиолдуулан компанит ажил зохион байгуулж, уриа

гаргаж байгаа ч төсөл хөтөлбөрийн тогтвортой байдлыг хангадаггүй, үйл ажиллагааны уялдаа холбоо хангалтгүй, мэдээлэл солилцох үр дүнтэй систем байхгүйгээс улс орон даяар энэ үйл ажиллагаа нь төдийлөн хүртээмжтэй бус, түүгээр ч зогсохгүй ХДХВ, ДОХ-той амьдарч буй хүмүүст бүрэн дүүрэн хүрдэггүй. Ихэнх үйл ажиллагаа түр зуурын, нэг удаагийн шинжтэй, бүлгүүдийн оролцоог хангадаггүй, тул тэдний бодит хэрэгцээнд тулгуурладаггүй, үүний улмаас үр дүн төдийлөн сайн биш байна.

ЗӨВЛӨМЖ

- 10. ХДХВ, ДОХ-ын асуудлаарх эрх зүйн баримт бичгийг шинэчлэх үйл явц, энэ чмглэлээрх бүх бодлого, хөтөлбөр, төслийн хэрэгжилт, түүний үр дүнгийн үнэлгээ хийх явцад халдвартай амьдарч байгаа хүмүүсийн оролцоог хангах, үр дүнтэй, бодитой арга хэмжээ авч байх**
- 11. ХДХВ, ДОХ-ын асуудлаар хэрэгжүүлж буй бодлого, хөтөлбөрийн талаар хэвлэл мэдээллээр нээлттэй мэдээлэх, нийгмийн хандлагыг ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байхад анхаарах**

ШИНЭЭР ТУСГАХ АСУУДАЛ

ХДХВ, ДОХ-той хүмүүс ялгаварлан гадуурхаас ангид байх эрхтэй

- 12.** Монгол Улсад ялгаварлан гадуурхалтын эсрэг тусгайлсан хууль байхгүй. ХДХВ, ДОХ-той амьдарч буй хүмүүс ил болон далд хэлбэрээр ялгаварлан гадуурхалтад өртөх явдал гарсаар байна. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 14.2³ ялгаварлан гадуурхахыг хориглосон үндэслэлийг заасан хэдий ч хүнийг эрүүл мэндээр нь ялгаварлан гадуурхахыг хориглоогүй, үүний улмаас ХДХВ-ийн халдвартай гэдгээрээ ялгаварлан гадуурхагдахгүй байх эрх зүйн орчин бүрэлдээгүй гэж үзэхээр байна.
- 13.** Иймээс бүх түвшний бодлого боловсруулагчид, шийдвэр гаргагчид, ХДХВ, ДОХ-той амьдарч байгаа хүмүүсийг ялгаварлан гадуурхсан эрх зүйн баримт бичгийг батлах жишиг байсаар байгааг анхааралдаа авах хэрэгтэй байна.

Баримт 3: ХДХВ, ДОХ-той амьдарч байгаа хүмүүсийг шууд ялгаварлан гадуурхсан хууль тогтоомж цөөн. Гэвч “хүний дархлал хомсдлын вирусын халдвар, дархлалын олдмол хомсдоос сэргийлэх тухай хууль”-ийн 11.5.-д “...хүний дархлал хомсдлын вирусын халдвар авсан буюу дархлалын олдмол хомсдолтой нь тогтоогдсон хүний хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хэмжээг Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн⁴ 30 дугаар зүйл болон энэ хуулийн 5.1.5-д заасны дагуу тодорхойлно.” гэсэн нь хөдөлмөр эрхлэх боломжоор нь ялгаварлан гадуурхсан шинжтэй байна.

Баримт 4: Намайг Б гэдэг. Ажил олдохгүй болохоор амьдрахын эрхэнд хувиараа ойр зуурын мужааны ажил хийдэг. Нэг удаа ажлын багажинд хуруугаа тасалчихаад тусламж авахаар гэмтлийн эмнэлэгт очсон чинь ХДХВ-ын халдвартай болохоор надад тусламж үзүүлэх ДОХ-ын эмч байхгүй гээд ХӨСҮТ-өөс ДОХ-ын эмч иртэл 2 цаг

³ “Хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. Хүн бүр эрх зүйн этгээд байна.”, Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992 он, 14.2-р зүйл

⁴ Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль- “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

гаруй хүлээлгэсэн. Эмч ирсний дараа тусгай өрөөнд хамгаалалтын эмчийг байлцуулан оёдол тавьж боолт хийсэн. Ер нь иймэрхүү хандлага маш их гардаг.

Мэдээллийн эх сурвалж: ХДХВ-ийн халдвартай амьдарч буй залуугийн ярилцлагаас...

Баримт 4: Шинээр боловсруулж буй Гэмт хэргийн тухай хуулийн төслийн 15-р заалт илт гадуурхах үзэл давамгайлсан гэж үзэж байна. ХДХВ, ДОХ-ыг аюулт өвчинтэй дүйцүүлж, онцгойлон гэмт хэргийн хуульд оруулж байгаа нь ХДХВ-ийн тээгч хүмүүсийг уг өвчнөө тараагч мэтээр бусдад ойлгуулах үзэл санаа агуулсан нь илт байна. Улмаар нэг өвчнийг онцгойлсон нь ялгаварлан гадуурхалт гэж бид үзэж байна. *Мэдээллийн эх сурвалж: “Шинэ Өөдрөг амьдрал” ТББ-ын Хууль зүйн сайдад хүргүүлсэн 02/03 дугаар албан тоот...*

14. ХДХВ, ДОХ-ын халдвартай амьдарч байгаа хүмүүсийг шууд болон шууд бусаар ялгаварлан гадуурхах явдал элбэг байна. Жишээ нь: Төрийн байгууллагын болон эмнэлгийн ажилчид халдвартай өвчтөнийг мэдсэн тохиолдолд үйлчилгээ үзүүлэхгүй байх, ажил олгогч нар ажилд ороход шинжилгээ өгсөн байхыг шаардах, халдвартай гэдгийг мэдсэн тохиолдолд ажлаас халах зэрэг маш олон зөрчил гарсаар байна.
15. Мөн ХДХВ, ДОХ-ын халдвартай амьдарч байгаа бэлгийн цөөнх хүмүүс давхар ялгаварлан гадуурхалтад өртдөг. Монгол улсад бэлгийн цөөнхийн хүний эрхийг хангах, хамгаалах асуудал маш их яригддаг боловч уламжлалт сэтгэлгээ, нийгмийн хандлагаас болж нийгэмд буруу мэдээлэл, сөрөг хандлага ихээхэн давамгайлсан хэвээр байна.

Баримт 5: “ХДХВ/ДОХ-ын халдвартай амьдарч буй ЭБЭ-чүүдийн хүний эрхийн төлөв байдал”⁵ судалгаанаас харахад ХДХВ-ийн халдвартай холбоотойгоор 8% нь амьд явах эрх зөрчигдсөн, 10% нь өөрийн сурч боловсрох эрх зөрчигдөж байсан, ажил хөдөлмөр эрхлэх эрх зөрчигдсөн гэж 60% нь хариулсан бол харин эмнэлгийн байгууллага эмчилгээ үйлчилгээ үзүүлэхээс татгалзсан гэж 3%, ХДХВ-ийн холбоотойгоор хувийн нууц алдагдсан гэж үзсэн 45% байсан.

ЗӨВЛӨМЖ

16. ХДХВ, ДОХ-ын халдвартай амьдарч байгаа хүмүүсийн ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байх, ялгаварлан гадуурхагдсан тохиолдолд эрхээ сэргээлгэх боломжтой эрх зүйн орчинг нэн даруй бүрдүүлэх
17. ДОХ-ын үндэсний хороог дахин байгуулж орон нутагт салбар зөвлөлүүд бий болгох
18. ДОХ-оос сэргийлэх ажлыг гадны тусламжаар хийдгийг зогсоож, төрөөс санхүүжилт өгдөг болох ХДХВ-ийн халдвартай амьдарч буй хүмүүст ажил эрхлэх нөхцлийг бүрдүүлж, ажил олгогч нар ХДХВ-ийн халдвартай хүмүүсийг ялгаварлахгүй ажилд авдаг болгох
19. ХДХВ, ДОХ-д өртөх эрсдэлт бүлэг болох бэлгийн цөөнхийн давхар ялгаварлан гадуурхалтыг бууруулах
20. ХДХВ, ДОХ-д өртөх өндөр эрсдэлт бүлэгтэй ажилладаг ТББ-уудыг төрөөс дэмжих.

⁵ Залуус эрүүл мэнд төв ТББ, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, НҮБ-ын Хөгжлийн Хөтөлбөрийн төсөл хамтран хийж гүйцэтгэсэн “ХДХВ/ДОХ-ын халдвартай амьдарч буй ЭБЭ-чүүдийн хүний эрхийн төлөв байдал” судалгааны тайлан. 6-р нүүр 2012 он

Баримт 6: ХДХВ-ийн халдвартай жирэмсэн эхчүүдийг бусад жирэмсэн эхчүүдийн нэг адил бус, харин Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв дээр юмуу, орон нутагт бол тус төвийн ДОХ-ын мэргэжилтнүүдийн хяналтанд Эрүүл мэндийн сайдын тушаалаар төрүүлдэг.

Энэ нь шууд ялгаварлан гадуурхалт ба төрөөгүй нярайн эрүүл мэнд, улмаар нарийн тусламж авах эрхийг нь боогдуулсан үйл ажиллагаа гэж үзэхээр байна

Мөн нэгдсэн эмнэлгүүдэд, ялангуяа мэс заслын өвчтөнүүдэд ХДХВ-ийн халдвар илрүүлэх шинжилгээг хийх нь түгээмэл. Түүнчлэн, зарим нийтийн усан бассейн үйлчлүүлэгчээс ХДХВ-ийн шинжилгээ шаарддаг.

Зөвлөмж: Эрүүл мэндийн яам ХДХВ-ийн улмаас ялгаварлан гадуурхах тушаал бодлогоо эргэн харж, хүчингүй болгох

Эдгээрийн хэрэгжилтийг Улсын мэргэжлийн хяналтын байгууллага хянаж ажиллах